

Handläggare
Cecilia Göransson
Telefon: 08-508 33 707**Till**
Utbildningsnämnden
2018-05-25

Betänkandet Forska tillsammans - samverkan för lärande och förbättring, SOU 2018:19

Svar på remiss från kommunstyrelsen, dnr KS 2018/679

Förvaltningens förslag till beslut

1. Utbildningsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Lena Holmdahl
UtbildningsdirektörNiclas Westin
Avdelningschef

Sammanfattning

Betänkandet utreder hur praktisknära forskning kan stärkas och hur samverkan mellan huvudmän och lärosäten kan utvecklas. Det innehåller en rad rekommendationer till huvudmän, lärosäten, regering, Skolforskningsinstitutet och till den femåriga försöksverksamheten med praktisknära forskning.

Förvaltningen ser positivt på de flesta av utredningens rekommendationer. Betänkande är dock allmänt hållt och innehåller få skarpa förslag med tydliga konsekvenser.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för utveckling och samordning i samverkan med gymnasieavdelningen, grundskoleavdelningen och förskoleavdelningen.

Bakgrund / Ärendet

Betänkandet *Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring SOU 2018:19* är resultatet av den utredning som tillsattes för att se hur man kan stärka den praktisknära forskningen och den samverkan mellan skolhuvudmän och lärosäten som krävs. Betänkandet redogör för framgångsfaktorer och hinder för

samverkan och utmynnar i ett antal rekommendationer. Arbetet har utgått från existerande samarbeten och innehåller en genomgång av hur praktisknära forskning kan stärka skolans förbättringsarbete.

Utbildning ska enligt skollagen från 2010 vila på vetenskaplig grund. En rad initiativ har tagits för att skolans verksamheter i högre grad ska forskningsanknytas. Forskarskolor för lärare, karriärtjänster som lektor, tillkomsten av Skolforskningsinstitutet med dess uppdrag att ta fram forskningsöversikter, krav på att lärarutbildningarna forskningsintegreras är några exempel.

Skolkommisionens betänkande innehöll skrivningar kring vikten av praktisknära forskning för läraryrkets professionalisering och för förbättrad undervisning. Utgångspunkten är att praktisknära forskning utvecklar såväl kunskaper om hur man förbättrar undervisning som den utvecklar själva professionen. Den praktisknära forskningen är således intimt förknippad med utvecklingen av läraryrkets professionella kunskapsbas och professionaliseringen av läraryrket. Betänkandet bör därför ses i ljuset av den parallella utredningen *Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner (U 2016:06)*.

Betänkandet innehåller en beskrivning av existerande modeller ur ett processperspektiv där samverkans olika faser beskrivs, identifierade hinder för samverkan och rekommendationer till såväl lärosäten, huvudmän som till regeringen, allt för att skapa långsiktigt hållbar samverkan. Utredningen innehåller också en diskussion av de begrepp som används och vilka finansieringsmöjligheter som står till buds. Bland annat föreslås begreppet praktikutvecklande forskning framför praktisknära forskning.

Arbetet leder fram till ett antal slutsatser och rekommendationer till huvudmän, lärosäten, regeringen och Skolforskningsinstitutet samt avslutningsvis även till den femåriga försöksverksamheten med samverkan mellan skolverksamhet och lärosäten om praktisknära forskning som pågår vid fyra noder runt om i Sverige, utifrån ett regeringsuppdrag från 2017.

Utredningens slutsatser och rekommendationer

Utredningen drar slutsatsen att det finns behov av att tydliggöra huvudmännens ansvar att medverka i och finansiera praktisknära forskning, att tillhandahålla fler resurser, att fortsätta satsa på utbildning på avancerad nivå och på forskarnivå för förskollärare, lärare och skolledare/ förskolechefer och att fortsätta utveckla

system för systematisk kunskapsuppbyggnad i första hand vad gäller undervisning och lärande.

Utredningen framhåller vikten av samverkan mellan huvudmän och lärosäten och rekommenderar en tydlig och varaktig ingång för samverkan och ett tydligt och varaktigt stöd. Praktiknära forskning bör vara en integrerad del i huvudmännens systematiska kvalitetsarbete och syfta till processer av ständig förbättring. Vidare måste huvudmännen ge stöd för praktiknära forskning och utrymme för lärare och forskollärare att delta.

Regeringen rekommenderas överväga att reglera ansvaret att medverka i praktiknära forskning och påskynda övergången till ett öppet vetenskapssystem för ökad tillgänglighet till forskningsresultat. Rekommendationerna till regeringen gäller finansiering men även att tydliggöra den praktiknära forskningens potential i kommande forskningspropositioner och i EU:s nästa ramprogram.

Lärosätena rekommenderas också att ha en gemensam ingång för samverkan men även att i högre grad forskningsanknyta lärarutbildningarna och verksamhetsförlagda utbildningen (VFU), att premiera samverkan, att attrahera motiverade studenter, att verka för fler möjligheter för lärare att studera på avancerad nivå och på forskarnivå.

Skolforskningsinstitutet rekommenderas att få ett tydligare uppdrag att göra systematiska översikter, bygga upp en databas, skapa en webbplats med information om var man kan söka medel, inriktningar på forskning vid olika lärosäten etc.

Slutligen ger utredningen rekommendationer till den femåriga försöksverksamheten kring praktiknära forskning, rekommendationer som utgör en fortsättning av det arbete som föregått betänkandet.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen ser positivt på de flesta av utredningens rekommendationer. Det är glädjande att se att potentialen i praktiknära forskning tydliggörs samtidigt som den parallella utredningen *Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner* (U 2016:06) presenteras. Praktiknära forskning kring undervisning och lärande och professionsutveckling är två sidor av samma processer som ska leda till skolförbättring och högre måluppfyllelse. Därför bör dessa två utredningars resultat betraktas

tillsammans. Detta betänkande är dock mer allmänt hållet och innehåller få skarpa förslag med tydliga konsekvenser. Betänkandet använder ibland termen praktikutvecklande forskning synonymt med praktikhänsyn forskning. Förvaltningen anser att praktikutvecklande forskning kan ses om en delmängd av praktikhänsyn forskning som i sig inte behöver vara praktikutvecklande.

Det är värdefullt att man anlägger ett processperspektiv på skolans förbättringsarbete. Det bygger såväl på det systematiska kvalitetsarbetet som på den praktikhänsyn forskningen. För att processerna ska fungera som en helhet där kvalitetsarbetet förser forskningen med preciserade forskningsfrågor som kan hanteras av forskare, forskarutbildade lärare och annan pedagogisk personal tillsammans, förutsätter det att den praktikutvecklande forskningen sker i eller i anknytning till verksamheterna. Detta kräver samverkan mellan huvudmän och lärosäten. Samverkan kan dock initieras och genomföras i verksamheterna och inte bara huvudsakligen utgå från lärosäten. För att den praktikutvecklande forskningen i högre grad ska utgå från praktikens frågor, anser förvaltningen att den bör flyttas närmare verksamheterna. Därmed får huvudmännen ett större ansvar, ett ansvar som kan innebära ökade kostnader och en förändrad organisation.

Att tydliggöra huvudmännens ansvar för den praktikutvecklande forskningen är bra, inte minst för att bygga den gemensamma kunskapsbasen, men en nationell reglering av detta ansvar innebär en inskränkning i det kommunala självstyret. Detta kräver även utökat stöd på nationell nivå vilket också föreslås i betänkandet. Det ställer också krav på regional samverkan, inte minst för mindre huvudmän. Detta ansvar är förpliktigande för huvudmännen och utredningen visar också, att det finns huvudmän som vill och kan ta detta ansvar.

Förvaltningen ser positivt på att praktikutvecklande forskning i högre grad bedrivs i och i anslutning till verksamheterna dit forskare bjuds in att delta, snarare än tvärtom som är fallet idag. Detta förutsätter dock att några av betänkandets rekommendationer kan förverkligas.

Förutsättningar för huvudmannens utökade ansvar
Det finns rekommendationer som förvaltningen särskilt vill framhålla för att de är förutsättningar för huvudmännens utökade ansvar. Den första är att huvudmän ska kunna godkännas som medelförvaltare av forskningsanslag och den andra

rekommendationen handlar om att tillgång till vetenskapliga databaser säkras för de forskarutbildade lärarna. Detta skulle öppna helt nya möjligheter att bygga forskningsmiljöer i anslutning till skolverksamheten, på skolor eller hos huvudmän, enskilt eller i en region. Forskarutbildade lärare skulle själva kunna söka forskningsmedel till projekt skolorna har initierat utifrån verksamheternas behov.

Till dessa projekt kan andra forskare från akademien knytas, forskare som medlemmar i vetenskapliga råd, som medforskare eller som vetenskapliga ledare. Även från akademin uttrycks ibland frustration över att inte riktigt veta hur praktikens behov egentligen ser ut.

Dessa forskningsmiljöer skulle involvera fler lärare, förstelärare, magisterutbildade lärare, skolledare men även annan pedagogisk personal och elevvårdspersonal och skapa incitament till professionsfördjupning och kompetensutveckling.

Större och mindre forsknings- och FoU-projekt skulle kunna genomföras direkt i verksamheten och inte bara generera mer kunskap till den gemensamma kunskapsbasen. De skulle även verka professionsutvecklande genom att fler än de som idag bjuds att delta i lärosätenas forskningsprojekt, skulle få möjlighet att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt och prova på vetenskapliga arbetssätt. Detta skulle också utgöra en miljö med bättre förutsättningar att erbjuda en vetenskapligt grundad och praktikinära VFU där examensarbetena blir en naturlig del i skolornas förbättringsarbete. Så här skulle således tanken bakom övningsskoleprojekten kunna förverkligas.

Det är också en förutsättning för att den tredelade processen för skolförbättring med praktikutvecklande forskning och systematiskt kvalitetsarbete ska kunna fungera. Frågor, problem och utmaningar som identifieras genom detta, hanteras inom ramen för skolornas forsknings- och utvecklingsarbete. Detta skulle förändra hela spelplanen till den praktikutvecklande forskningens fördel. På sikt skulle detta kunna leda till lokala FoU-arbeten på vissa skolor som skulle fungera som noder för fler skolor, kanske med ämnesinriktning. Här skulle all personal kunna involveras på olika nivåer och forskningsfrågorna formuleras så att de genererar kunskap som kan förbättra undervisning och lärande i nära samverkan med dem de berör. Kunskapen skulle också kunna implementeras direkt i verksamheten eftersom lärare är involverade i själva kunskapsprocesserna.

Det här är den ideala modell utredningen beskriver. Man konstaterar att skolor/huvudmän behöver ett processtöd för att få kvalitetsarbetet på plats, för att initiera och precisera forskningsfrågor, för att få finansiering, för att kunna genomföra forskningsprojekt med eller utan forskare från akademien samt att kunna utvärdera resultatet. Denna generella modell bygger alltså på tre processer som ska samverka: systematiskt kvalitetsarbete, praktikutvecklande forskning och förbättringsarbete med uppföljning och undervisning (s 120-21).

Övriga rekommendationer

Förvaltningen stödjer rekommendationerna till regeringen att förtydliga men inte reglera huvudmannens ansvar och att påskynda övergången till ett öppet vetenskapssystem för ökad tillgång till forskningsresultat. Vidare är det en positiv rekommendation att öka anslagen till praktikinära forskning så att volymen på lärarutbildningarna avspeglas. Alltför få forskarutbildade lärare borde också öka forskningsanslagen. Slutligen bör man lyfta den praktikutvecklande forskningen och tydliggöra tillgänglig finansiering.

Lärosätena rekommenderas att ge fler utbildningar på avancerad nivå för verksamma lärare. Här vill förvaltningen framhålla vikten av att formen för sådana utbildningar passar verksamma lärare. De bör ges flexibelt och det ska vara möjligt att själv sätta samman en examen av kurser från olika institutioner och kanske även olika fakulteter.

Lärosätena rekommenderas också att se över vägarna in i läraryrket men konkreta förslag saknas. Betänkandet nämner att motiverade studenter måste attraheras men inte hur. Här finns skarpa förslag att ta fram, till exempel utbildningar som ger dubbla examina, utbildningar som innebär anställning med viss tjänstgöring i skolan från start etc. Detta är ett område som kräver nära samverkan med huvudmännen för att svara mot behov och förutsättningar, inte minst mot bakgrund av det stora rekryteringsbehovet.

Rekommendationerna till Skolforskningsinstitutet kring forskningsöversikter, databas och webbplats är i huvudsak bra liksom ökade forskningsanslag till praktikutvecklande forskning även om inte Skolforskningsinstitutet är medeltilldelare.

Rekommendationer till försöksverksamheten kring samverkan
Betänkandet leder vidare in i försöksverksamheten genom ett antal rekommendationer som kan utgöra en naturlig fortsättning av utredningens arbete. Förvaltningen anser att det är viktigt att huvudmännen involveras i detta lärosätesstyrda arbete i betydligt högre grad än som är fallet idag.

Betänkandet framhåller några områden som särskilt viktiga att arbeta vidare med. Det är i första hand att pröva att utveckla forskningsmiljöer även hos huvudmännen men även mer praktiska förslag som finansieringsmodeller med delat ansvar, konkreta avtal för delade tjänster, modeller för spridning och delning av forskningsresultat, och att utveckla matchningsfunktioner för att hitta lämpliga forskare.

Det är centralt, att stärka förmågan att initiera och precisera forskningsfrågor i samverkan. Detta behandlas rätt översiktligt i betänkandet. Här rekommenderas försöksverksamheten utveckla och prova modeller vilket är positivt.

Lärarytbildningarnas VFU lyfts också i detta sammanhang. Betänkandet har konstaterat att lärarytbildningarna i många fall saknar forskningsanknytning och måste stärkas på denna punkt. Lärarytstudenter ska erbjudas möjlighet att under sin VFU-tid få praktisk erfarenhet av att arbeta med vetenskapligt arbetssätt och förhållningssätt. Vidare rekommenderas försöksverksamheten att utveckla VFU-handledarrollen till att omfatta ledning av FoU-arbetet på skolorna. Förvaltningen anser dock att det bör vara forskarytbildade lärare, lärare med examen på magister- och mastersnivå, förstelärare med flera som leder detta arbete.

Att utgå från denna etablerade samverkan mellan huvudmän och lärosäten har fördelar, men en uppenbar risk är att samverkan stannar vid att placera VFU-studenter och skapa strukturer runt dem. Övningsskoleprojektet har enligt betänkandet inte lett till det förväntade antalet forsknings- och utvecklingsprojekt. Den modell för samverkan som utgår från att skolor och huvudmän låter egna forskningsmiljöer växa fram skulle bättre svara mot lärarytutbildningens behov.

Sammanfattningsvis ställer sig förvaltningen övervägande positiv till betänkandets rekommendationer och vill särskilt framhålla vikten att praktikutvecklande forskning sker i verksamheterna utifrån verksamheternas identifierade behov.

Konsekvenser ur ett barnrätts- och ett jämställdhetsperspektiv

Förslagen i utredningen bedöms inte ha några negativa konsekvenser vare sig för jämställdheten mellan kvinnor och män eller mellan flickor och pojkar.

När det gäller all forskning finns nationella regelverk kring etik – information, samtycke, till exempel lagen om etikprövning. Vetenskapsrådet och Uppsala universitet har en webbplats, CODEX, som samlar regler och riktlinjer för forskning. De mänskliga rättigheterna ska också beaktas.

Förvaltningens förslag till beslut

Förvaltningen är i huvudsak positiv till rekommendationerna i betänkandet och föreslår att utbildningsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen. Beslutet justeras omedelbart.

Bilaga

Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring SOU 2018:19.